

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

જગત સિંહ

વિરુદ્ધ

હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્ય

(ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૧૪૫/૨૦૧૦)

૩ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૧

[ન્યાયમૂર્તિ હરજીત સિંહ બેદી, ન્યાયમૂર્તિ પી. સથાસિવમ

અને ન્યાયમૂર્તિ ચંદ્રમૌલિ કુમાર પ્રસાદ]

ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦:

કલમ ૩૨૩ – જમીન વિવાદ અંગે બે પક્ષો વચ્ચે બોલાચાલી – તેમની વચ્ચે મુક્ત મારામારી (ફી ફાઇટ) – ચારમાંથી બે આરોપીઓ દ્વારા મારવામાં આવેલ 'ગાત્રા' ની ઇજાઓને કારણે વાદી પક્ષના એક વ્યક્તિનું મૃત્યુ – વાદી તેમજ આરોપીઓને ઇજાઓ પહોંચી – નીચલી અદાલત દ્વારા દોષમુક્તિ – રાજ્ય દ્વારા અપીલ – અપીલ પેન્ડિંગ દરમિયાન એક આરોપીનું મૃત્યુ – હાઈકોર્ટ દ્વારા એક આરોપીને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ અને ૩૦૭ હેઠળ દોષી ઠેરવવામાં આવ્યો અને બાકીના બેને દોષમુક્ત

કરવામાં આવ્યા - ઠરાવ્યું: નીચલી અદાલતે સાચું અવલોકન કર્યું છે કે મુક્ત મારામારી થઈ હતી જેમાં બંને પક્ષોના સભ્યો ઘાયલ થયા હતા અને એકનું મૃત્યુ થયું હતું. મૃતક, વાદી અને અપીલકર્તા-આરોપીને થયેલી ઈજાઓ અંગેના તબીબી પુરાવાઓ અને આરોપીઓ દ્વારા ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આપવામાં આવેલા નિવેદનો કે તેમણે સ્વ-બચાવમાં ઈજાઓ પહોંચાડી હતી તે ધ્યાનમાં લેતા, નીચલી અદાલતે સાચું જ ઠેરવ્યું છે કે મૃતકની હત્યા કરવાનો કલમ ૩૦૦ હેઠળ જરૂરી ઈરાદો ન હતો. મૃતકના છાતીમાં મુખ્ય ઘા તે આરોપી દ્વારા મારવામાં આવ્યો હતો જેનું અપીલ પેલિંગ દરમિયાન મૃત્યુ થયું હતું અને બાકીના બેને હાઈકોર્ટે દોષમુક્ત કર્યા છે. પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં રાખીને અપીલકર્તાની તકસીરવારી કલમ ૩૦૨ માંથી કલમ ૩૨૩ માં રૂપાંતરિત કરવામાં આવે છે. તેણે લગભગ એક વર્ષ અને સાત મહિનાની સજા ભોગવી છે. તેમની ૮૨ વર્ષની ઉંમર અને અન્ય બીમારીઓને ધ્યાનમાં લેતા, તેમણે ભોગવેલો સમયગાળો પૂરતો રહેશે. - ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ કલમ ૩૧૩.

અપીલકર્તા (આરોપી-૧) પર અન્ય ત્રણ (આરોપી-૨ થી આરોપી-૪) સાથે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ અને કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૭ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે કેસ ચલાવવામાં આવ્યો હતો. ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો હતો કે આરોપી-૧ ને સાક્ષી-૧ સાથે જમીનનો વિવાદ હતો અને બનાવના દિવસે જ્યારે આસિસ્ટન્ટ સેટલમેન્ટ ઓફિસર કાનૂનગો અને પટવારી સાથે જમીનની સીમાંકન કરવા ગામમાં ગયા ત્યારે આરોપી-૧ અને આરોપી-૨ તેમજ સાક્ષી-૧ અને તેના ભાઈ 'બીએસ' ત્યાં પહોંચ્યા. પક્ષકારો વચ્ચે બોલાચાલી થઈ જેના પર અધિકારીઓ સ્થળ છોડીને જતા રહ્યા. ત્યારબાદ, આરોપી-૧ અને આરોપી-૨ એ પોતાના અનુક્રમે 'ગાત્રા' કાઢ્યા અને 'બીએસ' ની છાતીમાં ઘોંપ્યા. જ્યારે સાક્ષી-૧ એ તેના ભાઈને બચાવવાનો પ્રયાસ કર્યો ત્યારે તેને પણ બંને આરોપીઓ દ્વારા 'ગાત્રા' થી ઈજા પહોંચાડવામાં આવી. આરોપી-૩ અને આરોપી-૪ એ 'બીએસ' ને મુક્કા માર્યા. આ દરમિયાન પીડિતોના પરિવારના સભ્યો ઘટનાસ્થળે પહોંચી ગયા અને તમામ

આરોપીઓ ભાગી ગયા. સાક્ષી-૧ અને 'બીએસ' ને હોસ્પિટલમાં લઈ જવામાં આવ્યા, પરંતુ 'બીએસ' નું રસ્તામાં જ મૃત્યુ થયું. નીચલી અદાલતે તમામ આરોપીઓને દોષમુક્ત કર્યા. હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલ પેર્નિંગ હતી તે દરમિયાન આરોપી-૨ નું મૃત્યુ થયું. હાઈકોર્ટે આરોપી-૧ ને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ અને કલમ ૩૦૭ હેઠળ દોષી ઠેરવ્યો અને સજા ફટકારી. રાજ્ય દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલને આરોપી-૩ અને આરોપી-૪ ના સંબંધમાં ફગાવી દેવામાં આવી હતી. અસંતોષ અનુભવીને, આરોપી-૧ એ અપીલ કરી.

અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરતાં, અદાલતે

ઠરાવ્યું: ૧.૧. નીચલી અદાલતે યોગ્ય રીતે અવલોકન કર્યું છે કે સાક્ષી ૧ અને ૩ તથા તબીબોના નિવેદનોની ચકાસણી એ શંકાને કોઈ અવકાશ આપતી નથી કે એક મુક્ત મારામારી થઈ હતી જેમાં બંને પક્ષના સભ્યો ઘાયલ થયા હતા અને એક વ્યક્તિનું ઇજાઓના કારણે મૃત્યુ થયું હતું. ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૩૧૩ હેઠળ નોંધવામાં આવેલા નિવેદનો, ખાસ કરીને અપીલકર્તા-આરોપી-૧ ના નિવેદને કઈ રીતે લડાઈ શરૂ થઈ અને સમાપ્ત થઈ તે અંગે પ્રકાશ પાડ્યો છે. તે પણ સ્પષ્ટ છે અને કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપી દ્વારા વર્ણવ્યા મુજબ કે બંને આરોપી-૧ અને આરોપી-૨ અમૃતધારી શિખ હતા અને ધાર્મિક જરૂરિયાત મુજબ તેમણે પોતાના શરીર પર 'ગાત્રા' રાખવું પડે છે. મૃતક અને વાદીની પકડમાંથી પોતાને બચાવવા માટે, 'ગાત્રા' દ્વારા મુક્ત પ્રહારો કરવામાં આવ્યા હતા. પુરાવા પરથી એ પણ જોવા મળે છે કે મૃતકની છાતી પર મુખ્ય ઘા આરોપી-૨ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો જેનું હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલ પેર્નિંગ હતી તે દરમિયાન મૃત્યુ થયું હતું. [પેરા ૭]

૧.૨. મૃતક, વાદી (સાક્ષી-૧) તેમજ અપીલકર્તા/આરોપીને થયેલી ઇજાઓ અંગે ડોક્ટરના પુરાવા અને આરોપીની તપાસ કરનાર ડોક્ટર (બચાવ પક્ષ સાક્ષી-૧) ના પુરાવાને ધ્યાનમાં લેતા, નીચલી અદાલતે યોગ્ય રીતે અવલોકન કર્યું છે કે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૦ હેઠળ પરિકલ્પિત કર્યા મુજબ

આરોપીનો મૃતકની હત્યા કરવાનો જરૂરી ઇરાદો ન હતો. આસિસ્ટન્ટ સેટલમેન્ટ ઓફિસર દ્વારા કરવામાં આવી રહેલી તપાસમાં દખલગીરીને કારણે, બંને પક્ષોને ઇજાઓ થઈ હતી જેમાંથી મૃતકનું ઇજાઓના કારણે મૃત્યુ થયું હતું. [પેરા ૭]

૧.૩. ફરિયાદપક્ષ તેમજ બચાવ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી સામગ્રી પરથી, નીચલી અદાલતે આરોપી-૩ અને આરોપી-૪ ને દોષમુક્ત કર્યા છે અને હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલ પેન્ડિંગ હતી તે દરમિયાન આરોપી-૨ નું મૃત્યુ થયું હતું તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા, ડોક્ટર (સાક્ષી-૧૫) દ્વારા અભિપ્રાય આપ્યા મુજબ મૃતકને થયેલી ઇજાઓનું સ્વરૂપ અને ડોક્ટર (બચાવ પક્ષ સાક્ષી-૧) દ્વારા સ્પષ્ટ કર્યા મુજબ અપીલકર્તા (આરોપી-૧) ને થયેલી ઇજાઓને ધ્યાનમાં લેતા, તે સ્પષ્ટ થશે કે વધુમાં વધુ, અપીલકર્તાને મૃતકના શરીર પર ઇજા પહોંચાડવા માટે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૩ હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે દોષી ઠેરવી શકાય. તેણે સ્વેચ્છાએ મૃતકના શરીર પર ઇજા પહોંચાડી હતી તે હકીકત માટે કોઈ સ્વીકાર્ય પુરાવા નથી. આ તમામ ઘટનાઓને ધ્યાનમાં લેતા અને બંને જૂથોના વ્યક્તિઓ, એટલે કે વાદી અને આરોપીઓ મુક્ત મારામારીમાં ઘાયલ થયા હતા અને અપીલકર્તા એકલો જ આ અદાલત સમક્ષ છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા, તકસીરવારીને કલમ ૩૦૨ માંથી કલમ ૩૨૩ માં બદલવાથી ન્યાયનો હેતુ સર થશે. અદાલતના ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું છે કે અપીલકર્તાએ જેલમાં લગભગ એક વર્ષ (કેસ ચાલુ હતો ત્યારે) વિતાવ્યું છે અને હાઈકોર્ટ દ્વારા તકસીરવારી પછી આશરે સાત મહિનાથી જેલમાં છે; તેમની ઉંમર આશરે ૮૨ વર્ષની છે અને તેઓ અસ્થમા અને અન્ય વૃદ્ધાવસ્થાની બીમારીઓથી પણ પીડાઈ રહ્યા છે. આવી પરિસ્થિતિઓમાં, ભોગવેલો સમયગાળો પૂરતો છે. [પેરા ૮]

ફોજદારી અપીલી હકૂમત: ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૧૪૫/૨૦૧૦.

શિમલા ખાતેની હિમાચલ પ્રદેશ હાઈકોર્ટના ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૭૦/૧૯૯૮ માં તારીખ ૦૫.૦૫.૨૦૧૦, ૨૬.૦૫.૨૦૧૦ ના ચુકાદા અને હુકમ પરથી.

અપીલકર્તા વતી આર.કે. કપૂર, એચ.સી. પંત, રજત કપૂર, અનીસ અહમદ ખાન.

સામાવાળા વતી કિરણ બાલા સહાય, એમ.પી. ઝા.

ન્યાયાલયનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ પી. સથાસિવમ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.

૧. આ અપીલ શિમલા ખાતેની હિમાચલ પ્રદેશ હાઈકોર્ટના ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૭૦/૧૯૯૮ માં આખરી હુકમ અને ચુકાદા તારીખ ૦૫.૦૫.૨૦૧૦/૨૬.૦૫.૨૦૧૦ સામે દાખલ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા હાઈકોર્ટે સેશન્સ જજ, ઊના દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ અપીલકર્તાની દોષમુક્તિના હુકમને રદ કર્યો હતો અને તેમને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ અને કલમ ૩૦૭ હેઠળ દોષી ઠેરવ્યા હતા.

૨. આ અપીલ દાખલ કરવા તરફ દોરી જતી ટૂંકી હકીકતો નીચે મુજબ છે:

(ક) વિક્રમ સિંહ, વાદી (સાક્ષી-૧), તેમના ભાઈ બચિત્તર સિંહ (જેમનું મૃત્યુ થયું છે) અને જગત સિંહ, અપીલકર્તા/આરોપી (આરોપી-૧), દેહલાન ગામના નિવાસીઓ છે. વિક્રમ સિંહને છેલ્લા ૪/૫ વર્ષથી આરોપી સાથે જમીનનો વિવાદ હતો. રતન સિંહ આરોપી

નં. ૨ એ વિવાદિત જમીનના સીમાંકન માટે આસિસ્ટન્ટ સેટલમેન્ટ ઓફિસર (ટૂંકમાં "એ.એસ.ઓ."), ઊના સમક્ષ અરજી દાખલ કરી હતી. ૨૯.૦૪.૧૯૯૭ ના રોજ, એ.એસ.ઓ. કાનૂનગો અને પટવારી સાથે સદર જમીનનું સીમાંકન કરવા માટે સ્થળ પર આવ્યા હતા. જગત સિંહ (આરોપી-૧) અને રતન સિંહ (આરોપી-૨) પણ ત્યાં પહોંચ્યા હતા. જે ખેતરનું સીમાંકન કરવાનું હતું તે સહદેવ સિંહ નામના વ્યક્તિના ઘરની બાજુમાં આવેલું હતું. આરોપીઓ વિવાદિત જમીનનું સીમાંકન કરવા માટે એ.એસ.ઓ.ને લાવ્યા છે જે અદાલતમાં પહેલેથી જ પતી ગઈ છે તે જાણીને, વિક્રમ સિંહ, વાદી (સાક્ષી-૧), અને તેમના ભાઈ બચિત્તર સિંહ (મૃતક), પણ ત્યાં પહોંચ્યા હતા. તેમને જોઈને, જગત સિંહ (આરોપી-૧) અને રતન સિંહ (આરોપી-૨) એ તેમને ગાળો આપવાનું શરૂ કર્યું. તે તબક્કે, એ.એસ.ઓ. સ્થળ છોડીને જતા રહ્યા અને જમીનનું સીમાંકન થયું નહીં.

(ખ) એ.એસ.ઓ. જીપમાં સ્થળ છોડીને જતા જ, જગત સિંહ (આરોપી-૧) અને રતન સિંહ (આરોપી-૨) એ પોતપોતાના 'ગાત્રા' કાઢ્યા અને મૃતકની છાતીમાં ઘોંપ્યા. આ જોઈને, જ્યારે વિક્રમ સિંહ - વાદી (સાક્ષી-૧), તેના ભાઈને બચાવવા માટે આગળ વધ્યા, ત્યારે જગત સિંહ (આરોપી-૧) એ તેમના જમણા હાથની કોણી પર ઘા માર્યો. રતન સિંહ (આરોપી-૨) એ પણ તેમની છાતીની જમણી બાજુએ પ્રહાર કર્યો. આ દરમિયાન અવતાર કૌર-પત્ની, ગુરદીપ કૌર-પુત્રી, સરબજીત કૌર-પુત્રવધૂ મૃતકના વિક્રમ સિંહ (સાક્ષી-૧) ના પુત્ર હરનેક સિંહ સાથે બનાવના સ્થળે પહોંચ્યા. તેમને જોઈને આરોપીઓ સ્થળ પરથી ભાગી ગયા. બચિત્તર સિંહ અને વિક્રમ સિંહને આશરે બપોરે ૩.૩૦ વાગ્યે ડિસ્ટ્રિક્ટ હોસ્પિટલ, ઊના ખાતે લઈ જવામાં આવ્યા. જોકે, બચિત્તર સિંહનું ઊના ખાતેની હોસ્પિટલમાં લઈ જતી વખતે રસ્તામાં જ મૃત્યુ થયું

હતું. વાદી - (સાક્ષી-૧) ને તબીબી પ્રાથમિક સારવાર આપ્યા બાદ દયાનંદ મેડિકલ કોલેજ, લુધિયાણા ખાતે રિફર કરવામાં આવ્યા હતા. આ બાબતની પોલીસને ટેલિફોન પર જાણ કરવામાં આવી હતી. પોલીસે વિક્રમ સિંહ (સાક્ષી-૧) નું નિવેદન નોંધ્યું અને તેના આધારે, પોલીસ સ્ટેશન, ઊના ખાતે એફઆઈઆર નોંધવામાં આવી. તપાસ દરમિયાન, જગત સિંહ (આરોપી-૧) દ્વારા કરવામાં આવેલી કબૂલાતને અનુસરીને એક ગાત્રા રિકવર કરવામાં આવ્યો હતો. બીજો ગાત્રા કેસના તપાસ અધિકારીને મૃતકની પુત્રી ગુરદીપ કૌર દ્વારા સોંપવામાં આવ્યો હતો.

(ગ) તપાસ પૂરી થતાં, ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, ઊનાની અદાલતમાં ૨૪.૦૭.૧૯૯૭ ના રોજ આખરી અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. ૦૩.૧૧.૧૯૯૭ ના રોજ, નીચલી અદાલતે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨, ૩૦૭, ૩૨૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ કરવા માટે આરોપીઓ સામે આરોપો ઘડ્યા હતા. નીચલી અદાલતે, ૦૧.૦૪.૧૯૯૮ ના રોજ ચુકાદા દ્વારા, તમામ આરોપીઓને દોષમુક્ત કર્યા હતા.

(ઘ) ટ્રાયલ જજ, ઊના દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા દોષમુક્તિના ચુકાદા સામે, હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્યએ શિમલા ખાતેની હિમાચલ પ્રદેશ હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી હતી. હાઈકોર્ટે, ૦૫.૦૫.૨૦૧૦ ના આક્ષેપિત ચુકાદા દ્વારા, સેશન્સ જજ, ઊના દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ દોષમુક્તિના હુકમને રદ કર્યો અને જગત સિંહ (આરોપી-૧) અને રતન સિંહ (આરોપી-૨) ને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ અને ૩૦૭ હેઠળ દોષી ઠેરવ્યા. જોકે, પરમિંદર સિંહ (આરોપી-૩) અને બલવંત સિંહ (આરોપી-૪) સામે રાજ્ય દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. ૨૬.૦૫.૨૦૧૦ ના રોજ,

હાઈકોર્ટે, સજાના પ્રમાણ અંગેનો હુકમ પસાર કરતી વખતે, જગત સિંહ (આરોપી-૧) ને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે આજીવન કેદની સજા અને રૂ. ૨૦૦૦/- નો દંડ અને દંડ ન ભરે તો વધુ છ મહિનાની સજા ભોગવવાનો હુકમ કર્યો. કલમ ૩૦૭/૩૪ હેઠળના ગુનાના સંબંધમાં, અપીલકર્તા પાંચ વર્ષની સખત કેદ અને રૂ. ૧૦૦૦/- નો દંડ, દંડ ન ભરે તો વધુ છ મહિનાની સાદી કેદ ભોગવશે. આરોપી-૨ નું રૂ. ૨૮.૦૩.૨૦૦૮ ના રોજ અવસાન થયું હોવાથી, તેમની સામેની અપીલ રદ (એબેટ) કરવામાં આવી હતી. તકસીરવારી અને સજાના સદર હુકમ સામે, અપીલકર્તા (આરોપી-૧) એ આ અદાલત સમક્ષ આ અપીલ દાખલ કરી છે.

૩. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ શ્રી આર.કે. કપૂર અને સામાવાળા-રાજ્યના વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી કિરણ બાલા સહાયને સાંભળ્યા.

૪. વિક્રમ સિંહ (સાક્ષી-૧) દ્વારા વર્ણવવામાં આવેલ ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો છે કે તેમને છેલ્લા ચાર કે પાંચ વર્ષથી આરોપીઓ સાથે જમીનનો વિવાદ હતો. બીજા આરોપી એટલે કે રતન સિંહ (આરોપી-૨) એ વિવાદિત જમીનના સીમાંકન માટે એ.એસ.ઓ. સમક્ષ અરજી દાખલ કરી હતી. એ વાત વિવાદિત નથી કે રૂ. ૨૮.૦૪.૧૯૯૭ ના રોજ, એ.એસ.ઓ. કાનૂનગો અને પટવારી સાથે સદર જમીનનું સીમાંકન કરવા માટે સ્થળ પર આવ્યા હતા. તે સમયે વાદી, સાક્ષી-૧, તેમના ભાઈ - બચિત્તર સિંહ (મૃતક), તેમના પુત્ર હરનેક સિંહ અને ચારેય આરોપીઓ ત્યાં હાજર હતા. જેવા એ.એસ.ઓ.એ સીમાંકન માટે શરૂઆત કરી, આરોપી-૧ અને આરોપી-૨ એ વાદી અને તેના ભાઈને ગાળો આપવાનું શરૂ કર્યું. બોલાચાલી જોઈને, એ.એસ.ઓ. ઘટનાસ્થળેથી જતા રહ્યા. તેમના

ગયા પછી તરત જ, જગત સિંહ (આરોપી-૧) અને રતન સિંહ (આરોપી-૨) એ પોતપોતાના ગાત્રા કાઢ્યા અને અન્ય બે આરોપીઓ, એટલે કે, પરમિંદર સિંહ (આરોપી-૩) અને બલવંત સિંહ (આરોપી-૪) એ વાદી પક્ષ તરફ પોતાની મુક્કીઓ બતાવી. આ ઘટના દરમિયાન, જગત સિંહ આરોપી-૧ અને રતન સિંહ આરોપી-૨ એ મૃતકની છાતી પર પોતપોતાના ગાત્રા વડે ઘા માર્યા. મૃતકને છરી વાગતી જોઈને વાદી - (સાક્ષી-૧) તેને બચાવવા આગળ વધ્યા. રતન સિંહ (આરોપી-૨) એ પોતાના ગાત્રા વડે વાદીની છાતીની જમણી બાજુ ઘા માર્યો. જગત સિંહ (આરોપી-૧) એ પણ પોતાના ગાત્રા વડે તેની જમણી કોણી પર ઘા માર્યો. આરોપી-૩ અને આરોપી-૪ એ મૃતકને મુક્કા માર્યા. તેને રડતો જોઈને તેની પત્ની અવતાર કૌર, પુત્રી ગુરદીપ કૌર, પુત્રવધૂ સરબજીત કૌર અને વાદીનો પુત્ર હરનેક સિંહ (સાક્ષી-૩) બનાવના સ્થળે પહોંચી ગયા. આ લોકોને જોઈને તમામ આરોપીઓ સ્થળ પરથી ભાગી ગયા. મૃતક, જે ખૂબ જ લોહી વહી રહ્યો હતો અને વાદીને બપોરે આશરે ૩.૩૦ વાગ્યે ડિસ્ટ્રિક્ટ હોસ્પિટલ, ઊના ખાતે લઈ જવામાં આવ્યા. જોકે, બચિત્તર સિંહે હોસ્પિટલ જતી વખતે રસ્તામાં જ પોતાની ઈજાઓના કારણે દમ તોડી દીધો. વાદીને તબીબી પ્રાથમિક સારવાર આપ્યા બાદ દયાનંદ મેડિકલ કોલેજ, લુધિયાણા ખાતે રિફર કરવામાં આવ્યા હતા. ત્યારબાદ, વાદી દ્વારા પોલીસને મામલાની જાણ કરવામાં આવી હતી અને તેના આધારે, પોલીસ સ્ટેશન, ઊના ખાતે એફઆઈઆર નં. ૨૪૩/૧૯૯૭ તરીકે એફઆઈઆર નોંધવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ પછી, ૦૧.૦૪.૧૯૯૮ ના હુકમ દ્વારા, નીચલી અદાલતે તમામ આરોપીઓને દોષમુક્ત કર્યા હતા. રાજ્ય

દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલમાં, માત્ર (આરોપી-૧) ને દોષી ઠેરવવામાં આવ્યો હતો, કારણ કે કેસ પેલિંગ હતો તે દરમિયાન (આરોપી-૨) નું મૃત્યુ થયું હતું અને (આરોપી-૩) અને (આરોપી-૪) સામેની અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

૫. ફરિયાદપક્ષના કેસ પર વિચારણા કરતા પહેલા, જેવો નીચલી અદાલત અને હાઈકોર્ટ દ્વારા ચર્ચવામાં આવ્યો છે, ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ (હવે પછી 'કોડ' તરીકે ઓળખાશે) ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ કરવામાં આવેલા પોતાના નિવેદનમાં અપીલકર્તા-જગત સિંહ (આરોપી-૧) ના વલણનો સંદર્ભ લેવો ઉપયોગી છે. તેમણે જણાવ્યું કે તેઓ ખેતરમાં કામ કરી રહ્યા હતા ત્યારે એ.એસ.ઓ. કાનૂનગો અને પટવારી સાથે તેમના ગામે આવ્યા હતા. તેમના ભાઈ રતન સિંહ (આરોપી-૨) એ એક અરજી આપી હતી જેમાં તેમણે સેટલમેન્ટ ડિપાર્ટમેન્ટના કર્મચારીઓ સામે ફરિયાદ કરી હતી. એ.એસ.ઓ.એ તેમના ભાઈ રતન સિંહની પૂછપરછ કરી. જ્યારે એ.એસ.ઓ. તેમના ભાઈની પૂછપરછ કરી રહ્યા હતા ત્યારે બચિત્તર સિંહ (મૃતક) અને વિક્રમ સિંહ (સાક્ષી-૧) ત્યાં આવ્યા અને તેમની સામે અપશબ્દો બોલવાનું શરૂ કર્યું. પરિસ્થિતિ જોઈને, એ.એસ.ઓ. તેમના સ્ટાફ સાથે ગામ છોડીને જતા રહ્યા, પરંતુ વિક્રમ સિંહ અને બચિત્તર સિંહે સહદેવ સિંહનું આંગણું છોડ્યું નહીં અને તેઓ આશરે ૨૦ મિનિટ સુધી તેમની સામે અપશબ્દો બોલવાનું ચાલુ રાખ્યું. ત્યારબાદ, બચિત્તર સિંહ રતન સિંહ (આરોપી-૨) પર તૂટી પડ્યો, વિક્રમ સિંહ (સાક્ષી-૧) તેમના પર તૂટી પડ્યો. જોકે તેઓ ભાગી જવા માંગતા હતા પરંતુ તેમણે પોતાને લાચાર અનુભવ્યા. વિક્રમ સિંહે (સાક્ષી-૧) તેમને

જમીન પર પાડી દીધા અને તેમનું ગળું દબાવવાનું શરૂ કર્યું. તેમણે વિક્રમ સિંહને તેમની પકડમાંથી મુક્ત કરવા વિનંતી કરી પરંતુ કોઈ ફાયદો થયો નહીં. તેણે ગળું દબાવવાનું ચાલુ રાખ્યું. કારણ કે તેઓ અસ્થમાના દર્દી છે અને એ અહેસાસ થતાં કે વિક્રમ સિંહ તેમને છોડવાનો નથી, તેમણે પોતાનું ગાત્રા એક્ઝિબિટ પી-૧૨ કાઢ્યું અને તેને બતાવીને ડરાવવાનો પ્રયાસ કર્યો પરંતુ તેમણે તેમને છોડ્યા નહીં. જ્યારે તેમને ડર લાગ્યો કે વિક્રમ સિંહ તેમને મારી નાખશે, ત્યારે તેમણે ગાત્રાથી ઘા માર્યો, પહેલા તેમના ખભા પર અને પછી તેમની છાતી પર, પરંતુ તેણે તેમનું ગળું દબાવવાનું ચાલુ રાખ્યું. ઘા વાગ્યા પછી, તેમના ગળા પર તેની પકડ હળવી થઈ અને પછી તેઓ ઊભા થઈને ભાગવામાં સફળ રહ્યા. અન્ય આરોપીઓ દ્વારા આવા જ નિવેદનો આપવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ તેનો સંદર્ભ લેવાની જરૂર નથી.

૬. આપણે એ શોધવાનું છે કે અન્ય આરોપીઓ સાથે અપીલકર્તાનું કૃત્ય મૃતકની જાન લેવા માટે ઇરાદાપૂર્વકનું અને પૂર્વ-આયોજિત હતું કે પછી આચરવામાં આવેલા કથિત ગુનાઓ તે જ ક્ષણે ફાટી નીકળેલી મુક્ત મારામારીમાંથી ઉદ્ભવ્યા હતા. આરોપીઓએ પોતાના અંગત બચાવના અધિકારનું ઉદ્ધંધન કર્યું છે કે કેમ તે સુનિશ્ચિત કરવું પણ પ્રસ્તુત છે. વાદી અને આરોપી પક્ષના વ્યક્તિઓ વચ્ચેની લડાઈમાં બચિત્તર સિંહે જીવ ગુમાવ્યો તે વાત વિવાદિત નથી. વિક્રમ સિંહ (સાક્ષી-૧) ને છાતી પર ઈજાઓ થઈ હતી. કથિત ગુનાઓ ૨૯.૦૪.૧૯૯૭ ના રોજ બપોરે ૨.૩૦ વાગ્યે, દેહલાન ગામે સહદેવ સિંહના ઘર પાસે બનેલી ઘટનાઓની સમાન શ્રેણીનું પરિણામ છે. એમાં

કોઈ વિવાદ નથી કે આરોપી જગત સિંહ (આરોપી-૧) એ વિક્રમ સિંહ (સાક્ષી-૧), બચિત્તર સિંહ (મૃતક) અને દીના નાથના વિધવા શ્રીમતી ઠાકરી સામે શાશ્વત મનાઈદુકમ માટેનો દાવો દાખલ કર્યો હતો. સદર દાવો એ અસર સાથે સમાધાન પામ્યો હતો કે ખસરા નં. ૨૮૫૭ ની ૪ મરલા જમીન પર કોઈ પણ પક્ષકાર ત્યાં સુધી કોઈ બાંધકામ કરશે નહીં જ્યાં સુધી તેની વહેંચણી ન થાય. પક્ષકારો દ્વારા દાવો કરાયા મુજબ ખોટા સેટલમેન્ટ કામને સુધારવા માટે જ્યારે એ.એસ.ઓ. સ્થળ પર આવ્યા, ત્યારે એક ગરમ બોલાચાલી શરૂ થઈ જે એક વ્યક્તિના જીવ ગુમાવવા સાથે પૂરી થઈ. લડાઈ દરમિયાન, બચિત્તર સિંહ (મૃતક) ને ઈજાઓ થઈ જેના કારણે તેનું મૃત્યુ થયું તેમાં કોઈ વિવાદ નથી. મૃતકના શબનું પોસ્ટમોર્ટમ ડૉ. આર.એસ. દધવાલ (સાક્ષી-૧૫) દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું અને તેમણે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે ભારે રક્તસ્રાવ અને મહત્વપૂર્ણ અંગો પરની ઈજાઓના પરિણામે શોકને કારણે મૃતકનું મૃત્યુ થયું હતું. ડોક્ટરે મૃતકના શરીર પર છ ઘા નોંધ્યા, નાક પર, ડાબા ખભાના છેડાની નીચે, પાછળની બાજુએ, છાતીની મધ્યરેખાની જમણી બાજુએ, છાતીની ડાબી બાજુએ અને મિડ એક્સિસલરી લાઇન પર ડાબા એક્સિસલાના અંદરના ભાગમાં. મૃતક તેમજ સાક્ષી-૧ ની ઉપરોક્ત ઈજાઓ ઉપરાંત, એ પણ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે અપીલકર્તા જગત સિંહ (આરોપી-૧) અને તેમના ભાઈ રતન સિંહ (આરોપી-૨) ને પણ તે જ હોબાળામાં ઈજાઓ થઈ હતી. ડૉ. શ્રીમતી એસ. શર્મા (બચાવ પક્ષ સાક્ષી-૧) એ તમામ ચાર આરોપીઓની તબીબી તપાસ કરી હતી અને જેની નકલો અનુક્રમે એક્ઝિબિટ ડીએ થી ડીડી તરીકે માર્ક કરવામાં

આવી છે. અહીં પણ, આપણે માત્ર જગત સિંહ-અપીલકર્તાના શરીર પરની ઈજાઓ સાથે સંબંધ છે.

૧. સ્ટેનમના નીચલા ત્રીજા ભાગની ડાબી બાજુએ છાતી પર ૨ સેમી x ૧ સેમી કદનું રક્તવાહિનીઓ તૂટવાથી થતું નાનું ઝાંખુ લાલ બદામી રંગનું નિશાન (બ્રુઇઝ) હતું.
૨. ડાબા નિતંબ પર ૮ સેમી x ૭ સેમી કદનું વાદળી રંગનું નિશાન હતું.
૩. ડાબી ઇલિયાક કેસ્ટથી ૫ સેમી ઉપર પેટની ડાબી બાજુએ વચ્ચે તંદુરસ્ત વિસ્તાર સાથે ૧૦ સેમી x ૧/૩ સેમી નું વાદળી રંગનું નિશાન હતું.
૪. તેણે જમણા આગળના હાથ પર દુખાવાની ફરિયાદ કરી હતી.

ઈજાગ્રસ્તને બ્રોન્કિયલ અસ્થમાની સારવાર માટે રિફર કરવામાં આવ્યા હતા.

૭. નીચલી અદાલતના જજ દ્વારા યોગ્ય રીતે અવલોકન કરાયા મુજબ, સાક્ષી ૧ અને ૩ તથા ડોક્ટરોના નિવેદનોની ચકાસણી એ શંકાને કોઈ અવકાશ આપતી નથી કે એક મુક્ત મારામારી થઈ હતી જેમાં બંને પક્ષના સભ્યો ઘાયલ થયા હતા અને એક વ્યક્તિનું ઈજાઓના કારણે મૃત્યુ થયું હતું. અમે કોડની કલમ ૩૧૩ હેઠળ નોંધાયેલા નિવેદનનો સંદર્ભ આપી ચૂક્યા છીએ, ખાસ કરીને અપીલકર્તા-જગત સિંહના નિવેદને પ્રકાશ પાડ્યો છે કે કઈ રીતે લડાઈ શરૂ થઈ અને સમાપ્ત થઈ. અમે પહેલેથી જ ઉલ્લેખ કર્યો છે કે ફરિયાદપક્ષ પક્ષના પુરાવા તેમજ કોડની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપી દ્વારા આપવામાં આવેલા નિવેદન પરથી, તે ખૂબ સ્પષ્ટ છે કે મુક્ત મારામારી થઈ હતી. કોડની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીઓ દ્વારા

વર્ણવ્યા મુજબ તે પણ સ્પષ્ટ છે કે પોતાને બચાવવા માટે, તેમણે મૃતક અને વાદીને છરી મારી હતી. બંને આરોપી-૧ અને આરોપી-૨ અમૃતધારી શિખ હતા અને ધાર્મિક જરૂરિયાત મુજબ તેમણે પોતાના શરીર પર ગાત્રા રાખવું પડે છે અને મૃતક અને વાદીની પકડમાંથી પોતાને બચાવવા માટે, ગાત્રા દ્વારા મુક્ત પ્રહારો કરવામાં આવ્યા હતા. પુરાવા પરથી એ પણ જોવા મળે છે કે મૃતકની છાતી પર મુખ્ય ધા રતન સિંહ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો જેનું હાઇકોર્ટ સમક્ષ અપીલ પેઝિંડગ હતી તે દરમિયાન મૃત્યુ થયું હતું. (આરોપી-૩) અને (આરોપી-૪) ને નીચલી અદાલતે દોષમુક્ત કર્યા હતા અને હાઇકોર્ટે તેમની સામેની અપીલ ફગાવી દીધી હતી. મૃતક, વાદી (સાક્ષી-૧) તેમજ અપીલકર્તા/આરોપીને થયેલી ઈજાઓ અંગે ડોક્ટરના પુરાવા અને આરોપીની તપાસ કરનાર (બચાવ પક્ષ સાક્ષી-૧) ના પુરાવાને ધ્યાનમાં લેતા, નીચલી અદાલતે સાચું જ અવલોકન કર્યું છે કે કલમ ૩૦૦ હેઠળ પરિકલ્પિત કર્યા મુજબ મૃતકની હત્યા કરવાનો તેમની પાસે કોઈ જરૂરી ઇરાદો ન હતો. અગાઉ ચર્ચા કર્યા મુજબ, એ.એસ.ઓ. દ્વારા કરવામાં આવી રહેલી તપાસમાં દખલગીરીને કારણે, બંને પક્ષોને ઈજાઓ થઈ હતી જેમાંથી મૃતકનું ઈજાઓના કારણે મૃત્યુ થયું હતું.

૮. ફરિયાદપક્ષ તેમજ બચાવ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી સામગ્રી પરથી, નીચલી અદાલતે (આરોપી-૩) અને (આરોપી-૪) ને દોષમુક્ત કર્યા છે અને હાઇકોર્ટ સમક્ષ અપીલ પેઝિંડગ હતી તે દરમિયાન (આરોપી-૨) નું મૃત્યુ થયું હતું તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા, ડો. આર.એસ. દધવાલ, (સાક્ષી-૧૫) દ્વારા અભિપ્રાય આપ્યા મુજબ મૃતકને થયેલી ઈજાઓનું સ્વરૂપ અને ડો. શ્રીમતી એસ.

શર્મા (બચાવ પક્ષ સાક્ષી-૧) દ્વારા સ્પષ્ટ કર્યા મુજબ અપીલકર્તા (આરોપી-૧) ને થયેલી ઇજાઓને ધ્યાનમાં લેતા, અમે ઠરાવીએ છીએ કે વધુમાં વધુ, અપીલકર્તાને મૃતકના શરીર પર ઇજા પહોંચાડવા માટે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૩ હેઠળ દોષી ઠેરવી શકાય. અમારો એવો પણ મત છે કે અપીલકર્તાએ સ્વેચ્છાએ મૃતકના શરીર પર ઇજા પહોંચાડી હતી તે હકીકત માટે કોઈ સ્વીકાર્ય પુરાવા નથી. આ તમામ ઘટનાઓને ધ્યાનમાં લેતા અને બંને જૂથોના વ્યક્તિઓ, એટલે કે વાદી અને આરોપીઓ મુક્ત મારામારીમાં ઘાયલ થયા હતા અને અપીલકર્તા આરોપી-૧ એકલો જ અમારી સમક્ષ છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા, અમને લાગે છે કે તકસીરવારીને કલમ ૩૦૨ માંથી કલમ ૩૨૩ માં બદલવાથી ન્યાયનો હેતુ સર થશે. અમોને જાણ કરવામાં આવી છે કે તેણે જેલમાં આશરે એક વર્ષ (કેસ ચાલુ હતો ત્યારે) વિતાવ્યું છે અને હાઈકોર્ટ દ્વારા તકસીરવારી પછી આશરે સાત મહિનાથી જેલમાં છે, તેમની ઉંમર આશરે ૮૨ વર્ષની છે અને તેઓ અસ્થમા અને અન્ય વૃદ્ધાવસ્થાની બીમારીઓથી પણ પીડાઈ રહ્યા છે. આ તમામ પાસાઓને ધ્યાનમાં લેતા, અમને લાગે છે કે ભોગવેલો સમયગાળો પૂરતો છે અને જો કોઈ અન્ય ગુનામાં તેમની જરૂર ન હોય તો તેમને તરત જ છોડી મુકવામાં આવે. અપીલ આ મર્યાદા સુધી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર.

This Judgment has been translated using AI tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.